

100 let strokovnega šolstva za poklic medicinske sestre v Sloveniji



DELOVNA SKUPINA ZA
OHRANJANJE ZGODOVINE
ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE

MARJETA BERKOPEC, IRENA KERŠIČ

V dvajsetih letih prejšnjega stoletja se je v zdravstvu na Slovenskem pojavil nov ženski poklic – zaščitna sestra, ki je bila strokovno usposobljena za delo v zdravstveno-socialnih institucijah. Ljubljanska šola za zaščitne sestre je od prvega vpisa leta 1924 do zadnje diplome leta 1947 izobrazila 263 zaščitnih sester. Otvoritev šole za zaščitne sestre je obetala dvig minimalnih standardov izobraževanja v poklicnem delovanju osebja, ki se je ukvarjalo z nego in oskrbo. Izobrazbena raven strežnega osebja v slovenskih bolnišnicah je bila v tistem času nizka in na ravni osnovne pismenosti. To so bile bolniške strežnice, ki so prihajale iz vrst karitativnih redov in so se bolniške strežbe priučile.

1923 je bil v Ljubljani ustanovljen Zavod za zdravstveno zaščito mater in otrok, ki je bil centralna ustanova za zaščito otrok v Dravski banovini. Poleg državne zaščite otrok je bil zavod ustanovljen tudi z namenom izobraževati strokovni kader, ki naj bi se vključil v delo na področju socialnozdravstvene zaščite otrok (Dragaš, 1936).

Šola za sestre pri Zavodu za socialno-higiensko zaščito dece v Ljubljani je bila ustanovljena 18. avgusta 1923 z odlokom Ministrstva za narodno zdravje. Z odlokom z dne 19. oktobra 1923 je dobila odobren pravilnik in učni načrt (Uradni list, 1923). Pouk v šoli se je začel 3. januarja 1924. Pogoji za vpis so bili starost od 19 do 30 let, telesno in duševno zdravje, zaželena je bila srednješolska izobrazba ali končana nižja srednja ali meščanska šola, jugoslovansko državljanstvo, ustno in pisno znanje jezika ter neoporečnost. Ker prva leta ni bilo velikega zanimanja za vpis, so kljub zahtevani srednji predizobrazbi sprejeli velik del učenk z dokončano samo ljudsko šolo. Šola je bila monovalenta, trajala je 12 mesecev in je obsegala teoretični in praktični pouk, ki je bil usmerjen predvsem v socialno-pediatrično smer. Učenke so vzgajali predvsem za negovalke dojenčkov, za otroške dispanzerske sestre in za terenske učiteljice otroške higijene, dobile so tudi strokovno podlago za delo na ostalih področjih socialne in higienske zaščite otrok (Dragaš, 1938). Učenke so praviloma brezplačno stanovale v

internatu zavoda, stroške prehrane je pokrila država, dobile so službeno obleko (predpasnik in čepico) in vsak mesec 200 dinarjev gotovine. Ob vstopu v šolo so se morale štipendistke pisno zavezati, da bodo po končani izobrazbi vsaj dve leti delale v socialno-higienskih zavodih, ki jih je odredil zdravstveni odsek za Slovenijo. Šolanje se je zaključilo z diplomskim izpitom, ki je obsegal teoretični in praktični del. Z diplomso so diplomantke dobile naziv dečja zaščitna sestra. Enoletna šola je obstajala do leta 1927. V treh generacijah se je v Dravski banovini izšolalo prvih 36 otroških zaščitnih sester. Prvi ravnatelj šole je bil predstojnik zavoda dr. Matija Ambrožič, leta 1926 je vodstvo šole prevzel dr. Bogoljub Dragaš, leta 1934 je ravnateljica šole postala dečja zaščitna sestra Marija Češarek (Dragaš, 1938). Leta 1945 je pod diplomskimi izpiti kot ravnateljica šole podpisana Dina Urbančič.

3. marca 1927 so uvedli dvoletno izobraževanje. Šola se je preimenovala v Šolo za dečje zaščitne sestre in dojenjske negovalke. Z odlokom Ministrstva za narodno zdravje z dne 25. novembra 1926 je bil zanjo odobren tudi pravilnik. Dvoletna šola je izobrazila zaščitne sestre za preventivno in kurativno področje dela. Poleg ravnatelja šole je bila po pravilniku nastavljen tudi sestra predstojnica zavoda za socialno-higiensko zaščito dece, ki je bila obenem tudi sestra predstojnica šole za sestre. Skupaj z zavodskimi štacijskimi sestrami (sestre, ki so se izobraževale v prvih letih šole) je poučevala v šoli. Pogoji za vpis so ostali enaki kot prva leta. Uvedena

je bila trimesečna poskusna doba, ki je odločala o dokončnem sprejemu v šolo (Uradni list, 1927). Pri pouku so dali poglobljen poudarek študiju otroškega zdravstva, osnovam socialne zakonodaje in metodiki posetne (terenske) službe (Gradišek, 1974). Praktični pouk dvoletne šole je obsegal praktično službo na vseh zavodskih oddelkih in drugih zdravstvenih zavodih v Ljubljani. Teoretični in praktični del diplomskega izpita je potekal pred državno komisijo. Dečje zaščitne sestre in dojenjske negovalke so z diplomso pridobile strokovno usposobljenost za delo na področju zdravstvene in socialne zaščite otrok pod zdravniškim vodstvom (Gradišek, 1974). V dvoletni šoli, ki je delovala od leta 1927 do 1932, so se izšolale štiri generacije, diplomiralo pa je 55 otroških zaščitnih sester in dojenjskih negovalk.

S sprejetjem Zakona o strokovnih šolah za pomožno osebje v socialni in zdravstveni službi leta 1931 (Službeni list, 1931) so poenotili sestrske šole v Kraljevini Jugoslaviji (v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani in Skopju). Vse so postale triletno. Ljubljanska šola se je preimenovala v Državno šolo za zaščitne sestre v Ljubljani. 1. decembra 1931 se je v triletni program vpisala prva generacija učenk (Slovenski narod, 1942). Šola je bila izenačena srednji šoli z opravljenim izpitom zrelosti glede kvalifikacije za uradniški položaj v socialni ali zdravstveni službi. Diplomantke šole so se pripravljale in usposabljevale za socialnomedicinsko delo v socialno-higienskih zavodih, kot glavne sestre za strokovno nego bolnikov po bolnicah, za nadzor nad otroškimi negovalkami in



Četrta generacija šole za sestre, prva generacija dvoletne šole. Desno dr. Ivo Pirc (Vir: Jože Ažman)



bolničarji in za nadzor nad vzdrževanjem reda po zdravstvenih ustanovah (Službeni list, 1931, 1938). V šolo so se lahko vpisale samo kandidatke, ki so zaključile štiri razrede srednje ali meščanske šole. Teoretične predmete so poučevali zdravniki specialisti in učitelji srednjih šol ali univerz. Predavanja med praktičnim usposabljanjem so pripravljale sestre učiteljice, ki so vodile tudi praktične vaje v zdravstvenih ustanovah. Po trimesečnem pripravljalnem tečaju in uspešno opravljenem izpitu je učenka postala prava učenka šole. Šola se je začela prvega septembra vsakega leta. Prvo in drugo šolsko leto je trajala enajst mesecev, tretje šolsko leto deset mesecev. Po petem semestru so učenke razdelili na bodoče obiskovalne skrbstvene sestre (danes patronažne medicinske sestre ter medicinske sestre v ambulantah in dispanzerjih) in sestre za bolniško službo (Službeni list, 1931, 1938).

Brezplačne šolnine, brezplačnega bivanja v internatu, brezplačne delovne obleke in denarne nagrade so bile deležne samo prve generacije učenk. Po letu 1928 so se brezplačno šolale samo siromašne učenke, ki pa so morale imeti odličen ali prav dober uspeh, druge so plačevale šolnino. Nekatero so se šolale kot štipendistke banovin ali občin, te so jih na šolanje poslale za potrebe svoje socialne in zdravstvene službe. Najboljše so se lahko potegovali tudi za štipendijo njenega veličanstva kraljice Marije. Tiste, ki so se šolale na državne stroške, so se morale zavezati, da bodo po končanem šolanju dvakrat toliko let, kot so jih preživele v šoli, delale v socialno-higienskih zavodih, ki jih bo odredila šola. Vse vpisane so si morale, ne glede na štipendijo, na svoje stroške preskrbeti predpisano službeno šolsko obleko, ki so jo sešili v šoli (Dragaš, 1938; Uradni list, 1928, 1929, 1939).

Izlet prve generacije dvoletne šole na Bled, 24. junija 1928: Iva - Ivana Žigon, Mila Melihar, Heda - Hedvika Weis, Nada Zalokar, Ani Zajc, Antonija - Toni Jaklič, Angela Rujavec, Fidelis Škofic, Marija - Mila Herman, Zora Stepančič, Jospina - Joža Janežič, Teodora - Dora Vovk, Marija Tomšič, sr. Milena Pehani, sr. Antonija Arko (Vir: Jože Ažman)

Pomemben kriterij za vpis v šolo je bilo neoporečno zdravstveno stanje kandidatke, saj je naporno šolanje in kasneje delo zaščitne sestre prenesel le »zdrav in krepak organizem« (Dragaš, 1938). Telesno in duševno zdravje je ob sprejemu ugotovljala zdravniška komisija, na kar so opozorili že v razpisih za vpis (Uradni list 1928, 1939, 1943).

Šola se je ves čas soočala s prostorsko stisko. Od leta 1924 do leta 1932 je vpis v šolo potekal vsako leto. Triletna šola je imela prostora samo za dva letnika, približno za 40 oseb, zato novih učenk niso sprejemali vsako leto, vpisovali so vsako tretje leto (Slovenski narod, 1942, Slovenski dom, 1942).

Državna šola za zaščitne sestre v Ljubljani je delovala tudi med vojno in v tem času dvakrat spremenila ime. Iz dvojezičnih razpisov za vpis v šolo, objavljenih v Uradnem listu (1943), razberemo, da se je šola v času italijanske okupacije imenovala Scuola per le assistenti sanitarie visitatrici presso l'Istituto d'Igiene di Lubiana in kasneje pod nemško okupacijo Fürsorgeschwesterschule beim Hygiene-Institut in Laibach (Uradni list, 1944).

Tako leta 1943 kot 1944 so razpisali vpis v triletno šolo. Obe generaciji sta diplomirali že po koncu vojne in po vsej verjetnosti zaključili samo dvoletno izobraževanje, zato ker se je vojna končala (Berkopec & Keršič, 2023). Leta 1945 so v prvi letnik vpisali dve generaciji učenk, eno generacijo 15. januarja, drugo pa 8. oktobra, prva generacija je diplomirala 11. aprila 1947, druga pa 6. septembra 1947. Zadnja diplomantka Šole za zaščitne sestre v Ljubljani je prejela diplomu številka 263 (SI_ZAL_LJU/0728 Šola za medicinske sestre Ljubljana).

Literatura in fotografiji:

Ažman Jože, osebni arhiv.

Berkopec, M. & Keršič, I. (2023). Zaščitne sestre. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije.

Dragaš, B. (1936). Osnove sodobne zaščite otrok v Sloveniji. Kronika slovenskih mest, 3(2), 115–123. Pridobljeno od <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EM1FF7DT/2eea3479-b87c-4ad1-b-868-f9841f0c2e8e/PDF> 4. 4. 2021.

Dragaš, B. (1938). Zgodovina in delo sestristva v Sloveniji: od prevrata do leta 1934. Ljubljana: J. Blasnik nasl., pp. 6–30.

Gradišek, A. (1974). Jubilejna skupščina Zveze društev medicinskih sester Slovenije: 50 let zdravstvenega strokovnega šolstva na Slovenskem. Obzornik Zdravstvene Nege, 8(3), pp. 145–158.

UL Narodne vlade SHS v Ljubljani, V, št. 105, 17. 11. 1923, str. 1–2. Pravilnik in učni načrt.

UL ljubljanske in mariborske oblasti, IX, št. 2, 5. 1. 1927, str. 5–6. Pravilnik šole za sestre v zavodu za socialno higiensko zaščito dece v Ljubljani.

UL ljubljanske in mariborske oblasti, X, št. 63, 4. 7. 1928, str. 452, Razpis.

UL ljubljanske in mariborske oblasti, XI, št. 61, 13. 6. 1929, str. 484, Natečaj.

SL Kraljevske banske uprave Dravske banovine, II, št. 13, 21. 2. 1931, str. 270–275, Zakon o strokovnih šolah za pomožno osebje v socialni in zdravstveni službi.

SL Kraljevske banske uprave Dravske banovine, X, 27. 5. 1939, str. 279, Natečaj.

SL Kraljevske banske uprave Dravske banovine, IX, št. 7, 22. 1. 1938, str. 37–40. Uredba o spremembah in dopolnitvah določb zakona o strokovnih šolah za pomožno osebje v socialni in zdravstveni službi z dne 13. nov. 1930.

SL za Ljubljansko pokrajino, 60, št. 60, 28. 7. 1943, str. 129–130, Razpis.

SL za Ljubljansko pokrajino, priloga, 60, št. 60, 28. 7. 1943, str. 129–130, Razpis.

SL šefa pokrajinske uprave v Ljubljani, priloga, 1944, št. 51, 8. 7. 1944, str. 120, Razpis.

Slovenski narod, LXXV, št. 67, 23. 3. 1942, str. 4, V šoli za zaščitne sestre.

Slovenski dom, VII, št. 131, 12. 6. 1942, str. 3, O šoli za zaščitne sestre in njihovi vzgoji.

SI_ZAL_LJU/0728 Šola za medicinske sestre Ljubljana, T. e. 14.